

• Vi är vår. **historia**

Skolan ska fostra oss till kreativa och kritiska varelser. Hur stor vikt har då lektionerna i historia för vår framtida politiska övertygelse? Chilensk media debatterar vad som är landets sanna historia, vad som egentligen hänt i landet under de senaste trettio åren. Det tvistas om vilka ord som är sanna nog att beskriva vissa händelser. Flertalet kallar Pinochet och hans lakejers stormning av presidentpalatset för »statskuppen 1973«. Andra, främst Pinochet-anhängarna, tycker att det är ett felaktigt och alldeles för starkt ord. Tidskriften Latinamerika har talat om saken med en rektor tillika historielärare, en journalist och en datakonsult. >>

Luis

Luis Basso är 29 år och journalist. Han studerade journalistik på Santiagos mest vänsterradikala universitet, Arcis. Idag jobbar han i universitetets datasal och assisterar alla behövande. Vi slår oss ned på Café Peperone, kvarterets mysigaste ställe som severar *empanadas*. Flertalet av kaféerna i kvarteren har svart-vita bilder på El Che, Victor Jara, Salvador Allende med flera.

Luis växte upp under militärdiktaturen. Han sökte sig till Arcis 1991, ett medvetet val. Han tillhörde vänstern och längtade efter likasinnade. Idag är hans inre övertygelse en blandning av många olika influenser. Han är besviken på dagens president Ricardo Lagos. I och med att Lagos är socialist trodde Luis att det skulle bli annorlunda när denne kom till makten. Han låter ledsen och lite uppgiven. Vi pratar om vad han kommer ihåg av sina historielektioner i grundskolan och gymnasiet.

– De var tråkiga. Det var bara viktigt att komma ihåg årtal. Jag minns hur vi pratade om salpeterkriget 1883.

Hur mycket talade ni om statskuppen och tiden efter 1973?

– De sa att den tiden inte fanns med i läroplanen. De svarade inte på de frågor vi hade om kuppen. Eleverna fick prata med varandra istället.

Vad gjorde du när de inte svarade?

– Vi skrev saker och satte upp på väggarna. Våra föräldrar hade

mycket information. Vi ville kämpa för det som var rätt. Att inte lärarna svarade på våra frågor gjorde oss ännu mera ivriga att lista ut saker.

*Använde lärarna ordet *golpe de estado*, militärkupp, de få gånger de pratade om tiden efter 1973?*

– Nej, aldrig, bara *pronunciamiento militar*, militärt uppror.

Luis farbror blev torterad under

historieundervisningen i skolan gav mig aldrig några riktiga svar. Jag bestämde mig för att läsa mer själv.

Majoriteten av lärarna hade väldigt svårt att prata om vad som egentligen hände i landet. Såren var öppna och de blödde fortfarande för fullt. Alla var berörda känslomässigt. Ingen ville gräva och röra i det som redan var så smärtsamt. Relationerna och situationen var

sneglar på mig med sina stora bruna ögon bakom de runda glasögonen, och ser saligt nöjd ut.

– Jag har insett att man först måste förändra sitt andliga tänkande. Du måste börja med dig själv först. Allra först var jag kristen, eller (vevar med handen) katolik. Sedan blev jag ateist. Men jag kände att något saknades i mitt liv. När Intifadan i Palestina pågick

1987, började jag läsa mer om det och skrev senare en uppsats om konflikten i Mellanöstern.

Det blänker till på Luis vänsterhand, det är en silverring. Han berättar att han nyligen gifte sig med en »nykonverterad« muslimsk kvinna från Chile. Det har varit en lång och mödosam resa för Luis att komma fram till det han tror på idag. Från katolik till muslim. Från marxist till något mindre radikalt politiskt, en blandning, som han själv benämner det. Tystnaden och de förnekade frågorna om det som pågick omkring honom, provocerade honom att söka svar utanför historieböcker och skolor. Visst har

skolan påverkat honom till att tro på det han gör idag. Vad skulle han ha trott på idag om lärarna hade besvarat hans frågor?

Luis Basso.

militärdiktaturen och en kusin flydde till Spanien. Han säger att i stort sett alla känner en person eller har en släkting som blev torterad, dödad eller försvann under den här tiden.

– Det som jag lärde mig genom

redan spänd och man gjorde allt för att bevara lugnet.

Många saker har influerat Luis att tycka som han gör. Han börjar berätta om senaste tiden i hans liv som har påverkat honom på ett sätt som inget annat har gjort. Han

Alfredo

Alfredo Condeza, 46 år gammal och datakonsult, bor tillsammans med sin gravida hustru och tre barn i ett medelklassområde i Santiago. Vi slår oss ned vid matsalsbordet, där hans svarta bärbara dator står påslagen. Jag berättar att vi skall tala om kopplingen mellan historieundervisning i skolan och hans politiska uppfattning idag. Han tittar på mig koncentrerat, sedan pratar han på, oavbrutet

i en timmes tid.

– Jag studerade till ingenjör under 1960- och 1970-talet men tog aldrig examen. Allende var vid makten då. Det var en väldigt skrämmande tid. Allende ville ha revolution. Det var brist på allting, han bestämde priserna. Det var ingen ordning i landet, människor var aggressiva. Mitt hus blev rånat fem gånger under den här tiden. Kubanerna kom för att hjälpa vän-

stern. Vänstern var väldigt välorganiserad, det är en lögn att den var oorganiserad. Vi var tvungna att döda vänstern annars skulle de döda oss. Jag minns hur desperat jag var... jag var beredd att fly över gränsen. Jag åkte till Argentina och köpte ett vapen. Samma dag som kuppen startade så gick jag beväpnad med i en marsch.

Hade du nära vänner som var vänstersympatisörer?

– Ja, jag hade vänner som var väldigt nära Allende. Jag minns kuppdagen. Jag gick för att hälsa på en vän. När jag kom in satt hans mamma vid radion och hörde på Allendes sista tal. Hon grät och jag var tvungen att vända mig om för att skratta. Hon insåg att hennes son var gripen på grund av att han var engagerad i vänsterrörelsen.

Vad tänkte och kände du när Pinochet tog makten?

Enrique

Det är januari i Santiago de Chile, vilket betyder sommar och värme, runt 32 grader varmt. Enrique Sarmiento Barrerra, rektor för tre grundskolor, anländer till jobbet. Han hejar glatt på alla i hans väg. Det är bråda tider, han skall åka till Australien för att besöka en chilensk vän. Han oroar sig lite för engelskan men har en ordbok med användbara meningar nedpackad i bagaget. Vi lämnar den slitna, ödelagda skolgården och vandrar in till hans kontor. På väggarna hänger två porträtt av skolornas grundare, en kvinna och en man. Enrique är 40 plus, kort och rund. Innan han blev rektor för tre grundskolor studerade han historia på Universidad Católica i Santiago.

– Före 1998 hade vi en traditionell undervisning men för två år sedan kom en skolreform. Förut handlade historiektionerna mer om aztekerna och inkafolket, idag försöker vi vara mer globala och fokusera på nuet.

Varför bestämde ni er för att byta fokus?

– Vi insåg att vi undervisade efter en väldigt intellektuell, teoretisk modell. Det fanns en klyfta mellan teori och praktik. Vi ville att eleverna skulle få arbeta mer självständigt och praktiskt, få lära sig att lösa problem.

Enrique berättar att han litat på lärarna och styr dem så lite som möjligt. Vi pratar om hur lärarna undervisar om diktaturen, elevernas tankar och känslor. Han ser tyngd ut och tittar ned i bordet:

– Det är komplext och svårt att

prata om. Det finns två läger bland lärarna. Några undervisar fortfarande efter den gamla modellen.

ihåg att det finns olika studenter här, från höger till vänster, vi måste försöka att inte styra eleverna.

Enrique Sarmiento Barrerra tillsammans med två elever.

De kan inte prata om det på ett enat sätt. Men vi måste komma

Studenterna frågar mycket om kuppen. Ibland har de fel idéer om

den. En pojke sa att Allende blev mördad men alla vet att han begick självmord.

President Ricardo Lagos höll ett historiskt tevetal inför nationen i början av januari. Han tog upp vad som hände med 180 av de »försvunna» chilensarna. Han berättade att 20 av dem var begravda i en region som kallas la Metropolitana i Santiago. De övriga 160 hade släppts ned från helikoptrar i havet samt i olika sjöar. Han uttryckte sorgen och lidandet till de nära anhöriga. Fortfarande saknas uppgifter om vad som hände med ytterligare 600 personer.

Så vad betyder Lagos tal för den offentliga debatten?

– Lagos försöker att ena landet. Men han berättade bara vad som hände med 180 personer. En del kommer att fråga om de andra 600.

Hur viktig tror du att historieundervisningen i skolan är för en människas framtida politiska åsikt?

– Det beror på läraren. Men familjen har ett större inflytande. Om inte dina föräldrar var närvarande under din uppväxt eller aldrig pratade om politik och samhälle, då kommer din lärare att ha större inflytande. Men det beror på om din lärare var en bra förebild. Här i södra delarna av Santiago är majoriteten av föräldrarna lågutbildade, ofta alkoholister. Därför blir skolan den stora utbildaren, säger Enrique lite sorgset.

Text och foto: BIRGITTA STOLT

– Det var en glädje för mig att se Allende out. Människor dödades på grund av att vänstern skapade oordning i landet. Nu när jag tänker på det här känner jag mig så arg. Det är så tragiskt att vi aldrig lär oss av historien.

Du gick på universitetet då, hur pratade lärarna om det som hände i landet?

– De pratade ingenting om det, det gick inte, vi var ju mitt uppe i en kris. Sinsemellan pratade vi

knappt heller. Man förstod ganska snabbt var du stod politiskt om du avslöjade för mycket.

Hur ser du på den här tiden idag?

– Om inte Pinochet hade tagit makten hade Chile varit som Kuba idag. Pinochet gjorde det bästa för ekonomin. Men självklart kan man aldrig försvara tortyren och mordet. När du är rädd gör du alltid konstiga saker. Kunde det ha gått betydligt mer fredligt till? Ja, kan-

ske.

Vad tror du om det framtida Chile.

Vad kan Lagos göra?

– Ricardo Lagos hatar Pinochet. Han är en god politiker. Men jag tror inte att han kan göra något för landet. Lagos politiker behöver grunda sin politik på verkligheten, inte på känslor. De här människorna kan inte lyfta upp landet ekonomiskt. Jag känner att de är direkt emot de fattiga människorna. De

har inte kunskapen och de förstör de fattigas självkänsla.

Vilka saker tror du främst har påverkat dig att ha den politiska åsikt du har idag?

– Familjen, vänner, miljön, främst familj och vänner. Men för mig är det främst en fråga om rättvisa. Vänstern var inte rättvis och lovade mer än den kunde hålla.